

הלכות ערובין

מצות עשה אחת, והיא מדברי סופרים ואינה מן המניין. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות ערובין פרק א

א. חצר שיש בה שכנים הרבה, כל אחד מהם בבית לעצמו דין תורה הוא, שיהיו כלן מתרין לטלטל בכל החצר, ומבתיים לחצר, ומהחצר לבתים: מפני שכל החצר רשות היחיד אחת, שמתר לטלטל בכלה. וכן הדין במבוי שיש לו לחי, או קורה שיהיו כל בני המבוי מתרים לטלטל בכלו, ומחצרות למבוי, וממבוי לחצרות: שכל המבוי, רשות היחיד הוא. וכן הדין במדינה שהיא מקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, שיש לה דלתות ננעלות בלילה שפלה, רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה.

ב. אבל מדברי סופרים, אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדיוורין, עד שיערבו כל השכנים כלן מערב שבת אחד חצר, ואחד המבוי, ואחד המדינה; ודבר זה, תקנת שלמה ובית דינו הוא.

ג. וכן יושבי אהלים, או ספות, או מחנה שהקיפוהו מחצה אין מטלטלין מאהל לאהל, עד שיערבו כלן. אבל שירה שהקיפוה מחצה אין צריכין לערב, אלא מוציאין מאהל לאהל בלא ערוב, לפי שהן כלן מערבין, ואין אותן אהלים קבועין להן.

ד. מפני מה תקן שלמה דבר זה: כדי שלא יטעו ויאמרו, כשם שמתר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה ושוקיה, ולהכניס מהם לחצרות כך מתר להוציא מן המדינה לשדה, ולהכניס מן השדה למדינה; ויחשבו שהשוקים והרחובות, הואיל והן רשות לכל, הרי הן כשדות וכמדברות, ויאמרו שהחצרות בלבד, הן רשות היחיד; וידמו שאין ההוצאה מלאכה, ושמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

ה. לפיכך תקן שכל רשות היחיד שתחלק בדיוורין, ויאחז כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר ממנה מקום ברשות כלן, ויד כלן שווה בו כגון החצר לבתים שנחשב אותו המקום שיד כלן שווה בו, כאלו הוא רשות לרבים, ונחשב כל מקום ומקום שאחז כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו, שהוא בלבד רשות היחיד; ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד כלם שווה בו, כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד עד שיערבו כלן, אף על פי שהכל רשות היחיד.

ו. ומה הוא הערוב הזה: הוא שיתערבו במאכל אחד שמניחין אותו מערב שבת כלומר שכלנו מערבין ואכל אחד לכלנו, ואין כל אחד ממנו חולק רשות מחברו; אלא כשם שיד כלנו שווה במקום זה שנשאר לכלנו, כך יד כלנו שווה בכל מקום שאחז כל אחד לעצמו, והרי אנו כלנו, רשות אחת. ובמעשה הזה, לא יבואו לטעות ולדמות שמתר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

ז. הערוב שעושים בני החצר זה עם זה, הוא הנקרא ערובי חצרות; ושעושים אנשי המבוי זה עם זה או כל בני המדינה, הוא הנקרא שתוף.

ח. אין מערבין בחצרות, אלא בפת שלמה בלבד: אפלו כפר מאפה סאה, והיא פרוסה אין מערבין בה; היתה שלמה, והיא כאיסר מערבין בה. וכשם שמערבין בפת תבואה, כך מערבין בפת ארז ובפת עדשים; אבל לא בפת דחן. ושתוף, בין בפת בין בשאר אכלים: בכל אכל משתתפין חוץ מן המים בפני עצמן, או מלח בפני עצמו; וכן כמהין ופטירות אין משתתפין בהן, שאינן חשובין כאכלים. ערב מים עם מלח נעשה כמרס, ומשתתפין בו.

ט. וכמה שעור האכל שמשתתפין בו: כגרגרת לכל אחד ואחד מבני המבוי, או מבני המדינה והוא שיהיו שמונה עשר, או פחות; אבל אם היו מרבים על זה, שעורו שתי סעודות שהן כשמונה עשר גרגרות, שהן כששה ביצים בינוניות: אפלו היו המשתתפין אלפים ורבעות, שתי סעודות לכלן.

י. כל אכל שהוא נאכל כמות שהוא כגון פת, ומיני דגן, ובשר חי אם ישתתפו בו, שעורו מזון שתי סעודות; וכל שהוא לפתן, ודרך העם לאכל בו פתן כגון יין מבשל, ובשר צלי, וחמץ, ומרס, וזיתים, ואמהות שלבצלים שעורו כדי לאכל בו שתי סעודות.

יא. נשתתפו ביין חי, שעורו שתי רביעיות לכלן; וכן בשכר, שתי רביעיות. ביצים, שתיים; ומשתתפין בהן, ואפלו הן חיות. רמונים, שתיים; אתרוג, אחד; חמשה אגוזים, חמשה אפרסקים. ליטרה ירק, בין חי בין שלוק; ואם היה בשל, ולא בשל אין מערבין בו, לפי שאינו ראוי לאכילה. עכלא תבלין, קב תמרים, קב גרגרות, מנה דבלה, קב תפוחין. פישות, כמלוא היד; פולין לחין, כמלוא היד; חזין, ליטרה. והתרדין הרי הן בכלל הירק, ומערבין בהן. עלי בצלים אין מערבין בהן, אלא אם הבצילו ונעשה ארד כל עלה מהן זרת; אבל פחות מכאן, אינו אכל. וכל אלו הדברים האמורין, כלפתן הן; ולפיכך נתנו בהן שעורין אלו. וכן כל פיוצא בהן; וכל האכלין, מצטרפין לשעור השתוף.

יב. ליטרה האמורה בכל מקום, מלוא שתי רביעיות; ועכלא, חצי רביעית. ומנה האמור בכל מקום, מאה דינר; והדינר, שש מעין; והמעה, משקל שש עשרה שעורות; והסלע, ארבעה דינרין. והרביעית, מחזקת מן המים או מן היין, משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר, בקרוב; נמצאת הליטרה, משקל חמשה ושלשים דינר, והעכלא, משקל תשעה דינרין פחות רביע.

יג. סאה האמורה בכל מקום, ששת קבין; והקב, ארבעת לוגין; והלוג, ארבע רביעיות; וכבר בארנו מדת הרביעית, ומשקלה. ואלו השעורין שאדם צריך לזכר אותן, תמיד.

יד. אכל שהוא מתר באכילה אף על פי שהוא אסור לזה המערב הרי זה מערב בו, ומשתתף בו. כיצד משתתף הוא הנזיר ביין, וישראל בתרומה. וכן הנזיר מאכל זה, או שנשבע שלא לאכלנו מערב בו, ומשתתף בו: שאם אינו ראוי לזה, הרי הוא ראוי לאחר.

טו. אבל דבר האסור לכל כגון טבל, אפלו טבל שלדברי סופרים, וכן מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו כהגן, וכן מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכה אין מערבין ומשתתפין בהן. ומערבין ומשתתפין בדמאי, מפני שראוי לעניים; ובמעשר שני והקדש שנפדו, אף על פי שלא נתן את החמש שאין החמש מעכב; ומערבין במעשר שני בירושלים, מפני שהוא שם ראוי לאכילה אבל לא בגבולין.

טז. כיצד מערבין בחצרות: גובין חלה אחת שלמה מכל בית ובית, ומניחין הכל בכלי אחד בבית אחד מבתי החצר, אפלו בבית התבן או בבית הבקר או בית האוצר; אבל אם נתנו בבית שער, אפלו בית שער שליחיד, או באכסדרה, או במרפסת, או בבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אינו ערוב. וכשמקבץ הערוב, מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על מצות ערוב; ואומר, בערוב זה יהיה מתר לכל בני החצר להוציא ולהכניס מבית לבית בשבת. ויש לקטן, לגבות ערובי חצרות. ובית שמניחין בו ערוב, אינו צריך לתן את הפת; ואם היו רגילין להניח בו אין משנין אותו, מפני דרכי שלום.

יז. וכיצד משתתפין במבוי: גובה אכל כגרגרת מכל אחד ואחד, או פחות מגרגרת אם היו מרבין, ומניח הכל בכלי אחד בחצר מחצרות המבוי, או בבית מן הבתים אפלו בית קטן או אכסדרה או מרפסת הרי זה שתוף; אבל אם הניחו באויר מבוי, אינו שתוף. ואם הניח הכלי בחצר צריך להגביה הכלי מן הקרקע טפח, כדי שיהיה נפר. ומברך, על מצות ערוב; ואומר, בזה השתוף יהיה מתר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצרות למבוי בשבת.

יח. חלקו את הערוב, או את השתוף אף על פי שהוא בבית אחד, אינו ערוב; אבל אם מלאו את הכלי מן הערוב, ונשאר ממנו מעט והניחוהו בכלי אחר מתר.

יט. המשתתפין במבוי, צריכים לערב בחצרות, כדי שלא לשכח התינוקות תורת ערוב, שהרי אין התינוקות מפירין מה נעשה במבוי; לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת, סומכין עליו, ואין צריכין לערב בחצרות, שהרי התינוקות מפירין בפת. בני חבורה שהיו מסבין בבית, וקדש עליהן היום פת שעל השלחן, סומכין עליה משום ערובי חצרות; ואם רצו לסמך עליה משום שתוף, סומכין אף על פי שהן מסבין בחצר.

כ. לקח אחד מבני החצר פת אחת, ואמר הרי זה לכל בני החצר, או אכל פשתי סעודות, ואמר הרי זה לכל בני המבוי אינו צריך לגבות מכל אחד ואחד; אבל צריך לזכות להן בו, על ידי אחר. ויש לו לזכות להן על ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו העברי, ועל ידי אשתו; אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הפנעניים מפני שידן פידו.

כא. וכן יש לו לזכות להן על ידי שפחתו העברית, אף על פי שהיא קטנה שהקטן זוכה לאחרים, בדבר שהוא מדברי סופרים. ואינו צריך להודיע לבני החצר, או לבני המבוי, שהרי זכה להן, וערב עליהן שזכות היא להן, וזכין לאדם שלא בפניו.

כב. אין מערבין ולא משתתפין בשבת, אלא מבעוד יום;

וּמַעֲרִבִין עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת, בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא סֶפֶק מִן הַיּוֹם, סֶפֶק מִן הַלַּיְלָה. וְלַעוֹלָם צָרִיךְ שִׁיְהֶא הָעֲרוּב אוֹ הַשְּׁתוּף מְצוּי וְאִפְשָׁר לֶאֱכֹלוֹ, כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. לְפִיכָךְ אִם נָפַל עָלָיו גֵּל, אוֹ אֶבֶד, אוֹ נִשְׂרַף, אוֹ שֶׁהָיָה תְרוּמָה וְנִטְמָאת מִבְּעוֹד יוֹם אֵינוֹ עֲרוּב; מִשְׁחָשְׁכָה, הֲרִי זֶה עֲרוּב; וְאִם סֶפֶק, הֲרִי זֶה עֲרוּב שֶׁסֶפֶק הָעֲרוּב, כָּשֵׁר.

כג. נִתֵּן הָעֲרוּב אוֹ הַשְּׁתוּף בְּמַגְדֵּל, וְנָעַל עָלָיו וְאֶבֶד הַמִּפְתָּח קֶדֶם שְׁחָשְׁכָה אִם אֵי אִפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא הָעֲרוּב, אֵלֹא אִם כֵּן עָשָׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁאֶבֶד וְאֵינוֹ עֲרוּב, שֶׁהֲרִי אֵי אִפְשָׁר לֶאֱכֹלוֹ. הַפְּרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אוֹ תְרוּמָה גְּדוּלָּה, וְהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִהְיֶה תְרוּמָה עַד שֶׁתַּחֲשֹׁךְ אֵין מַעֲרִבִין בָּהּ: שְׁעָדִין הִיא טָבֵל כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְצָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה סְעוּדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.